

Literárněvědná slovakistika v některých brněnských vědeckých periodikách

IVO POSPÍŠIL (BRNO)

Slovakistika na Masarykově univerzitě se rozvíjela především v rámci bohemistiky jako její přirozená součást – v situaci, kdy se mluvilo o československém jazyce a československé literatuře – nebo později jako komplementární část bohemistického studia. K bohemistům, kteří zasáhli do slovakistiky, patřili mj. *Frank Wollman, Arne Novák, Adolf Kellner, František Trávníček, Václav Machek, Josef Hrabák, Artur Závodský, Antonín Grund*, především však autentický brněnský slovakista *Alois Gregor*, v posledních desetiletích pak *Arnošt Lamprecht, Radoslav Večerka, Jan Chloupek, Jarmila Bartáková, Vlastimil Válek, Věra Linhartová, Dagmar Dorovská, Dušan Šlosar, Miroslav Grepl, Milan Jelínek, Zdenka Rusínová, Marie Krčmová, Mirek Čejka, Dušan Jeřábek, Milan Kopecký, Karel Palas* a další.¹ Studii o Aloisi Gregorovi publikovala *V. Linhartová*².

Překvapující, ale na druhé straně přirozenou shodou okolností publikační éra brněnské literárněvědné slovakistiky ve Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity (dále SPFFBU) v řadě D začíná sérií článků nordisty *Josefa B. Michla*. Ten své studie založil na analýze materiálů o vztahu *Nora B. Bjørnsona* (1832–1910), nositele Nobelovy ceny z roku 1903, který se svým statečným vystoupením v roce 1907 zastal národních práv Slováků. Spisovatelova reakce byla vyprovokována německy psanými dopisy, které dostával z Čech, o postavení Slováků v Uhrách. *J. B. Michl* tuto korespondenci zpracoval a ta se pak stala součástí jeho knihy *Bjørnson a Československo* (Brno 1992). Budiž žalováno, že *J. B. Michl*

¹ Viz *J. Bartáková: Z historie slovakistiky na Masarykově univerzitě*. In: *Brněnská slovakistika a česko-slovenské vztahy*, editor Ivo Pospíšil, Masarykova univerzita, Brno 1998, s.12–16.

² *V. Linhartová: Brněnský slovakista Alois Gregor a jeho recepce slovenské literatury v období mezi dvěma válkami*. In: *Slovakistika v české slavistice*, editoři Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka, Ústav slavistiky FF MU ve spolupráci se Slovanským ústavem AV ČR, Brno 1999, s. 27–42.

není veden jako brněnský slavista ani v nové verzi reprezentativní příručky *Slavica na Masarykově univerzitě* (2. doplněné a rozšířené vydání, redigovali Ivan Dorovský, Vlastimil Válek, Radoslav Večerka a Mirek Čejka, Brno 1993).³

V období 50.–60. let se objevují studie, jejichž autoři se zabývají významnými slovenskými postavami národního obrození, které však ze známých důvodů patří také do české literatury. Z tohoto okruhu stojí za zmínku stať brněnského medievisty *Milana Kopeckého* K Šafaříkovi – básníkovi⁴. Ale již v rubrice *Diskuse* z roku 1959 najdeme zcela zásadní článek *Josefa Hrabáka*, který je vlastně rozšířenou recenzí na slovenské dějiny starší slovenské literatury (Ján Mišianik – Jozef Minárik – Milena Michalčová – Andrej Melicherčík: *Dejiny staršej slovenskej literatúry*, SAV 1958).⁵ V kritických poznámkách Hrabák oceňuje, že autoři kompendia nevážou národní literaturu na národní jazyk, současně se však staví proti umělému a příliš ráznému oddělování slovenské literatury od české: určitou nedůslednost vidí v tom, že do knihy byli zařazeni Slováci, kteří svá díla publikovali v českých zemích a pro jejich kulturní potřeby; patrně – jak praví recenzent – zde rozhodla čtenářská praxe, tedy čtenářský zájem o Slováky a jejich působení za hranicemi národního teritoria. Do srovnávací sféry česko-slovensko-jihoslovenské patří rozsáhlé a velmi podnětné práce Viktora Kudělky.⁶

Sešedesátá léta a další vývoj ukazují, jak vzrostl zájem o slovenskou literární vědu. Zajímavým aspektem brněnské recepce slovenské literatury jsou práce hungaristy *Richarda Pražáka*⁷. Nicméně klíčovou postavou je

³ J. B. Michl: *Bjørnson a Slováci* (K 125. výročí básníkovy narození). SPFFBU, VI, D 4, 1957, s. 80–93. J. B. Michl: Z korespondence Čechů a Slováků s *Bjørnstjerne Bjørnsonem*. SPFFBU, IX, D 7, s. 161–182. J. B. Michl: Tolstoj, Bjørnson a Slováci. SPFFBU, XIII, D 11, 1964, s. 167–172.

⁴ M. Kopecký: *K Šafaříkovi – básníkovi*. SPFFBU, XI, D 9, 1962, s. 115–118.

⁵ J. Hrabák: *Z problémů starší slovenské literatury*, SPFFBU, VIII, D 6, 1959, s. 83–85)

⁶ V. Kudělka: *K otázce Kollárova působení v životě a díle Stanka Vraze*. SPFFBU, XVI, D 14, 1967, s. 57–99. Týž: *Kollárovův vliv v básnictví Ilyrů*, SPFFBU, XXIII, D 21, 1974, s. 83–98. Týž: *Jan Kollár a Srbové*, SPFFBU, XVIII, D 16, s. 51–65.

⁷ Viz jeho recenzi na maďarskou bibliografii slovenské a české literatury od počátků do roku 1970, SPFFBU, XXXVI, D 34, 1987, s. 123–125, nebo

na stránkách řady *Dionýz Ďurišin*, jehož komparatistické práce našly v brněnském prostředí, které formoval *Frank Wollman*, úrodnou půdu. V první fázi se sledují Ďurišinovy syntetické a dějinné práce prvního období⁸, v 90. letech jsou to již reflexe nového metodologického proudu v komparatistice, který Ďurišin se svým týmem vytvářel⁹. Druhým okruhem slovenské literární vědy, jehož reflexe se v brněnském literárněvědném sborníku projevila, byl tzv. nitranský tým a moderní metodologické proudy – toho se týkají recenze na versologickou publikaci F. Mika a na generační sborník mladé literární vědy¹⁰. K tomuto proudu patří ostatně také studie odchovankyně nitranské školy *Anny Mikušťákové-Zelenkové Comics jako intersémiotický žánr* a recenze na feministickou literární vědu.¹¹

Počínaje rokem 1998 se literárněvědná řada D z iniciativy brněnských literárněvědných bohemistů rozdělila na dvě části – bohemistický sborník *V* a slavistický sborník *X*. V situaci rozdělení státu a založení slovakistiky jako samostatného oboru a zřízení pětiletého magisterského studia slovakistiky na nově vytvořeném Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity vznikly i nové podmínky pro brněnskou literárněvědnou slovakistiku. Ve druhém ročníku řady X se objevuje recenze na aktuální díla slovenské slavistiky a na antologii nové slovenské literatury (1939–1969)¹².

zprávu O slovenském literárním romantismu, SPFFBU, XXII, D 20, 1973, s. 291–294.

- ⁸ Viz recenzi rusistky V. Vlašínové na knihu D. Ďurišina *Z dejín a teórie literárnej komparatistiky*, SAV, Bratislava 1970, 403 s. SPFFBU, XXI, D 19, 1972, s. 168–170.
- ⁹ Viz I. Dorovský: *O meziliterárních společenstvích a světové literatuře*, SPFFBU, XLII, D 40, 1993, s. 163–157.
- ¹⁰ Viz J. Trávníček: *František Miko: Verš v recepcii poézie*. Nitra 1985. I. Pospíšil: *Literárne rozhľady, Zborník mladej literárnej vedy*. Bratislava 1986, zostavili Valér Mikula a Peter Zajac, SPFFBU, XXXVII, D 35, 1988, s. 147–152.
- ¹¹ Viz A. Mikušťáková: *Comics jako intersémiotický žánr*. SPFFBU, XLIV, D 42, 1995, s. 95–102; A. Mikušťáková – I. Pospíšil: *Ženy v kultúrnych dejinách*, rec. na Norma L. Rudinsky: *Incipient Feminists: Women Writers in the Slovak National Revival*. Slavia Publishers, Inc., Columbus 1991, SPFFBU, XLIII, D 41, 1994, s. 167–168.
- ¹² Viz I. Pospíšil, SPFFBU, X 2, 1999, s. 78–81; jde o recenzi na knihy Márii Kusé a Soni Paštekové. V. Žemberová, tamtéž, s. 88–89; jde o recenzi na dvojsvazkovou antologii *Čítame slovenskú literatúru*, 1997.

Vzhledem k tomu, že se od roku 1997 pořádají v Brně malá slovackistická symposia a pravidelně vycházejí původní učební texty¹³, je zde slovackistika přítomna častěji a pravidelněji. Současně však neslábne trend prosazující se od 70. let, který směřuje spíše k slovenské literární vědě než přímo k slovenské literatuře. To ostatně potvrzují literárněvědná slova publikovaná v slavistickém časopise *Opera Slavica*, který vychází péčí Sdružení pro podporu slavistiky při Ústavu slavistiky. Uvádíme studii *I. Pospíšila* „The Old Times“ and the Genre Forms: An Interpretative Triangle¹⁴, v níž se mimo jiné analyzuje dílo Svetozára Hurbana Vajanského, najdeme tu i pravidelné recenze na slovenskou literární vědu¹⁵. *Opera Slavica* se také otevírají přímo slovenským badatelům, čteme tu recenzi *D. Ďurišina* na Dorovského práci *Balkánské meziliterární společenství* a recenzi *I. Pospíšila* a *M. Zelenky* na Ďurišinův projekt¹⁶. V ročníku 1995 najdeme dokonce úvodní studii Dionýze Ďurišina: bylo to dáno badatelovou spoluprací s brněnskými slavisty, především s Ivanem Dorovským a později i s autorem těchto řádků¹⁷.

Série slovak pak pokračuje v ročníku 1996 recenzemi *Sergeje Makary*, *Anny Mikušákové-Zelenkové* a *Alexeje Mikuláška* na slovenskou práci rusistickou – jde o knihu Juraja Kopaničáka *Istorija drevnej ruskoj literatury* (1993), na edici *Listy Samuela Hroboňa* (1991) a na dvě studie o P. J. Šafaříkovi z pera *P. Káši* a *J. Rusnáka*¹⁸. Česko-slovenskými vztahy se zabývají v speciální studii *M. Zelenka* a *H. Mikulová*¹⁹.

¹³ *Brněnská slovackistika a česko-slovenské vztahy*, editor Ivo Pospíšil, Brno 1998. *Slovackistika v české slavistice*, editoři: I. Pospíšil, M. Zelenka, Brno 1999. M. Kopecký: *Starší slovenská literatura*, Brno 1998.

¹⁴ Viz I. Pospíšil: „The Old Times“ and the Genre Forms: An Interpretative Triangle, *Opera Slavica*, IV, 1994, č. 1, s. 39–45.

¹⁵ Např. na knihu P. Winczera a kol.: *K otázkám teorie a dejín prekladu na Slovensku*, 1993, viz I. Pospíšil, *Opera Slavica*, IV, 1994, č. 1, s. 68–70.

¹⁶ Viz *Opera Slavica* 1994, IV, č. 3, s. 52–53, 57–59.

¹⁷ D. Ďurišin: *Perspektívy skúmania medziliterárneho procesu (medziliterárny centrismus)*. *Opera Slavica*, V, 1995, č. 1, s. 1–5.

¹⁸ *Opera Slavica*, VI, 1996, č. 1, s. 62–65.

¹⁹ M. Zelenka – H. Mikulová: *Zeyerovo Slovensko – realita nebo mýtus?* *Opera Slavica*, VI, 1996, č. 3, s. 29–33.

V 90. letech se slovak v Opera Slavica začínají objevovat pravidelně. Ze studií a recenzí uvádíme práce A. Mikuláška, S. Makary, I. Pospíšila, M. Zelenky, H. Bálintové, O. Richterka a M. Pokorného²⁰.

Slovaký je zaplněn i ročník 1998. Vycházejí tu souborné články o brněnské slovakistice (I. Pospíšil) a recenze (H. Filipová, I. Pospíšil, S. Makara): v podstatě jde o desítky zmínek o slovenské literatuře nebo literární vědě včetně informace S. Doruľy o Slavistickém kabinetu Slovenské akademie věd.

Zatímco v 50.–60. letech se slovak objevují sporadicky, obvykle ve spojení s českou literaturou nebo v širším kontextu (to se ostatně týká i Hrabákovy studie o koncepci starší slovenské literatury), později se zájem rozšiřuje o slovenskou literární vědu (70.–80. léta) a od 90. let zahrnuje i informace o literárněvědném životě. Slovaka v Brně se nejen rozhojňují, ale také se prohlubuje celková česko-slovenská informovanost právě po rozpadu federace a v době zřízení slovenštiny v Brně jako samostatného oboru v rámci slavistiky – je to paradoxní jen zdánlivě, neboť slovakistika se stala autentickou slavistickou disciplínou se specifickými, v českém prostředí „nadstandardními“ rysy.

²⁰ Viz I. Pospíšil, M. Zelenka: *Meziliterární společenství – meziliterárnost. -meziliterární centrismy – světová literatura (Ke koncepci Ďurišimova týmu. Opera Slavica VII, 1997, č. 1, s. 13–21. A. Mikulášek: K některým otázkám recepcie díla Christopha von Schmidta v české a slovenské literatuře (se zřetelem ke sporným problémovým okruhům). Opera Slavica VII, 1997, č. 1, s. 221–32, S. Makara: (Ne)Prerušené stretnutie (za prof. Jurajom Kopaničákom). Opera Slavica VII, 1997, č. 3, s. 48–49 aj.*